

דף עב.

ובמדבר מ"ט לא מהול, אב"א משום חולשא

דאורחא ואב"א משום דלא נשיב להו רוח צפונית וכו'.

תוכן ענינים

- א. בענין עיכוב דמילת זכריו במדבר.
- ב. בענין משוך בתרומה, ונולד מהול משוך.
- ג. בענין נולד מהול אי אסור בתרומה.
- ד. בענין גדר ערל כטמא. [דברי הגרי"ז].

א] מבואר דלא מלו כלל ישראל את בניהם במדבר, ויש נידון עפ"י אם לכן לא הקריבו קרבן פסח.

- א. מבואר בסוגיין דכלל ישראל לא מלו בניהם במדבר, והטעם או משום חולשת הדרך, או משום דלא היה רוח צפונית [ולא נשב כיון דהיו נזופים ע"י חטא העגל לרש"י, או חטא המרגלים לתוס', ועוד טעם בגמ' דלא נשב שלא לפזר ענני הכבוד].
- ב. בפ' בהעלתך (ט' א') כתיב דבשנה השנית ויעשו ישראל את הפסח במועדו, והובא ברש"י (שם) ותוס' (כאן) דאיתא בספרי דבגונתן של ישראל סיפר הכתוב שלא עשו פסח בכל המ' שנה אלא זו בלבד. וצ"ב מ"ט לא עשו פסח.
- ג. וכתבו התוס' דהיה אפשר לפרש דכיון דלא מלו בניהם כמבואר הכא א"כ הרי מילת זכריו עבדו מעכבת בפסח. אולם כתבו התוס' דא"א לומר כן דהא מחמת הסכנה היו אנוסין, ומבואר לעיל (דף עא.) דכתיב המול כל זכר ואז יקרב לעשותו, דרק בדאפשר למול מילתו מעכבת. ולכן פי' התוס' דעשו פסחים ורק דלא עשו כתקן אלא אחד.
- ד. אולם הרמב"ן (כאן) והמזרחי (שם), כתבו דמה"ט לא עשו פסח כיון דמילת בניהם היה מעכב [וכפשוטו כ"כ תוס' בקידושין (דף לו:)]. ותמוה כקושית התוס' הא מילת בניו אינו מעכב היכי דלא אפשר, וכן הק' מהרש"א כאן על המזרחי.
- ה. בשער המלך (הל' ק"פ) כתב לדחוק דרק על שעת עשיה אינו מעכב [וככל ציורים דלעיל], אבל בשעת אכילה לעולם מעכב.
- ו. המגיה על הריטב"א הביא ליישב דבאמת היו יכולין למול דלא היה סכנה ברורה, ורק דהיה להם התנצלות שלא למול, אבל אכתי היה מעכבן מלהקריב הק"פ. והישרש יעקב חידש דכיון דבפשיעתם לא היו יכולין למול [דמחמת חטאם לא היה רוח צפונית] על כן היו כמכניס עצמו לאונס, דלא נחשב כאונס ושפיר היה מעכב מילתו.
- ז. **שבט לוי.** הנה כתב רש"י (דברים ל"ג ט') והרמב"ם (הל' איסורי פיג' ה"ב) דשבט לוי לא בטלו מברית מילה כל מ' שנה במדבר וכדכתיב 'ובריתך ינצורו', ותמוה האחרונים ממ"נ אי היה סכנה איך הותר לימול ביניהם במקום סכנה.
- ח. בשו"ת חת"ס (או"ח סי' ר"ח) והישרש יעקב חידשו דנשב רוח צפונית במיוחד לשבט לוי שלא חטאו בעגל ובמרגלים.
- ט. בשו"ת אבני נזר (יו"ד סי' שכ"ג) חידש דגם בכל מילה יש חשש סכנה כמו שדרשו בגיטין (דף נ:). 'כי עליך הורגנו כל היום' שזה מילה ופירש"י פעמים שמת, ועל כן גם בכל מקום חשש אין לדחות המילה, ובמתו אחיו מחמת מילה רק דוחין אותו לאחר זמן ולא לגמרי. ובזה ביאר הרמב"ן דהיה עיכוב דמילת זכריו, וגם ביאר לפי"ז מ"ט שבט לוי שפיר מלו.

א"ר הונא דבר תורה משוך אוכל בתרומה ומדבריהם גזרו עליו מפני שנראה

כערל וכו' מיתבי.. משוך ונולד כשהוא מהול הרי אלו אוכלים וכו'.

ב] בדין משוך ערלתו.

- א. ר' הונא אמר דדבר תורה משוך אוכל בתרומה ורק מדרבנן גזרו עליו מפני שנראה כערל. ומוכח דמה"ת אינו צריך למול שנית. וצ"ב מהכ"ת שלא יתחייב למול מעיקר הדין שהרי יש לו ערלה על בשרו.
- ב. בפרי יצחק (ח"א סי' ל"א) העיר דבט"ז (יו"ד סי' רס"ד סק"ט) מבואר שני טעמים לזה, דהנה הט"ז נסתפק בנולד מהול שהטיפו דם ברית, ואח"כ נמשך ערלתו האם חייב במילה מה"ת, וביאר ספיקתו, האם טעם דמשוך משום דמה"ת א"צ למול רק פעם אחת, ולכן מכיון שכבר נימול שוב א"צ למולו שנית, ולפי"ז בנולד מהול שלא היה לו ערלה ולא נתקיים מצות מילה עדיין, אם אח"כ נמשך ערלתו צריך למול מה"ת דאין נ"מ בין ערל מלידה או שהעלה ערלה אח"כ.
- ג. או דלמא עיקר הטעם דמשוך א"צ למול מה"ת היינו משום דלא חייבה תורה למול רק הערלה בתולדה, אבל מה שנמשך אח"כ לא מקרי ערלה מה"ת להצריכו מילה ולפי"ז גם בנולד מהול שנמשך העור אח"כ לא יתחייב למול מה"ת.
- ד. בפרי יצחק (שם) כתב דנחלקו בזה הבבלי והמכילתא, דהנה הברייתא מרבה מקרא לחייבו במילה והשיבו דהוי אסמכתא בעלמא. ונמצא דמסברא הוא פטור, אולם במכילתא יש דרשא דפוטרו דכיון כבר נימול נפטר מלמול עוד.
- ה. וכתב דבזה נחלקו, דלהבבלי אינו ערלה כלל ולכן מסברא פטור, ולמכילתא הוי ערלה, וע"ז קמ"ל דכבר מל פעם אחת.

- ו. תוס' (ד"ה ומדבריהם) הקשו דאיתא בשבועות דמשוך ערלה בכרת, וכאן אמרינן דחייב מדרבנן, ותי' דהכרת בשלא מל כלל. ותמוה דאז אינו משוך. ובעמודי אור (סי' ס"ה) וישרש יעקב כתבו דלהט"ז יש ליישב דכוונתם דבנולד מהול שפיר חייב כרת במשוך כיון דדינו כערל מה"ת מאחר שלא מל מעולם. [אולם הנצי"ב (דף ט.) והגרי"פ תי' דאע"ג דמשוך אינו ערל, מ"מ המושך ערלתו הוי מיפר ומבעט בבריתו של אברהם וחייב על זה גופא, וע' ברמב"ם הל' תשובה (פי"ג ו') דהמושך אין לו חלק לעוה"ב].
- ז. בשאגת אריה (סי' נ"ה) תמה על הט"ז מהגמ' לעיל (דף עא.) שדן איך משכחת לה ערל בשעת אכילה ולא בשעת עשיה, הרי להט"ז משכחת לה שנולד מהול ונמשך ערלתו אחר עשיית הפסח, ולכן הכריע דמשוך אינו ערל גם בנולד מהול.
- ח. בארזא דבי רב (אות קע"א) חידש לתרץ קו' השאג"א, דהט"ז רק הצריכו מילה משום 'מצות מילה' אבל ערל לא מקרי כיון דנולד מהול, ודין מילת זכריו דמעכבין בפסח כבר ביאר הגר"ח אינו המצות מילה, אלא הערלות שלהם, וא"כ לא יועיל לאוקמיה בנמשך ערלתו אחר עשיית הפסח, דאז אע"ג דחייב במילה מה"ת מ"מ אינו מעכבו בפסחו.

ג] תניא דנולד מהול אוכל בתרומה, וצ"ב למה אינו מעכב הטפת דם ברית.

- א. במאירי ביאר דין הברייתא דנולד מהול אוכל בתרומה, דבגמ' שבת (דף קלה.) נחלקו בנולד מהול אי צריך להטיף דם ברית משום ספק ערלה כבושה [דהיינו שנדבק עור הערלה להעטרה], ולאותו מ"ד אסור לאכול בתרומה עד שעשה הטפת דם ברית, והא דתניא הכא דאוכל קאי כמ"ד א"צ הטפה, ואנן קי"ל דצריך הטפת דם ברית ואסור בתרומה.
- ב. אולם המאירי סיים 'וגדולי המחברים שפסקו בו שאוכל תמהני עליהם', וכוונתו דהרמב"ם (תרומות פי"ז הי"א) פסק דהנולד מהול אוכל בתרומה, וזה תמוה דהא פסק בהל' מילה (פי"א הי"ז) דצריך הטפה, וא"כ ע"כ דיש בו דין ערלה כבושה, ואיך יאכל הערל בתרומה. וכן תמהו רע"א [בגליון הל' תרומות, וחיזק קושיתו דציון להכסי"מ שכתב מפורש דצריך להטיף דם ברית משום ספק ערלה כבושה, ולכן אין מחללין שבת, ושפיר קשה איך אוכל בתרומה], והמנ"ח (מצוה רפ"ב), ונשאר בצ"ע.
- ג. בשו"ת משכנות יעקב (וי"ד סי' ס"ג) תי' [כידוע] דמוכח דמה שפסק הרמב"ם דנולד מהול צריך הטפת דם ברית אינו משום ספק ערלה כבושה אלא מצוה בעלמא לעשות הטפת דם ברית אע"פ דליכא ערלה, ולכן שפיר אוכל בתרומה.
- ד. וכתב להוכיח כן מכאן דהברייתא תנא דנולד מהול אוכל בתרומה וממ"נ אי ס"ל דא"צ הטפת דם ברית אז פשיטא דהא הוי מהול גמור, ואי צריך הטפת דם איך אוכל בתרומה הא יש בו ערלה כבושה, וע"כ דס"ל דצריך הטפת דם ברית ואע"פ כ' קמ"ל דאוכל בתרומה כיון דאינו משום ספק ערלה [וכסוגיא דשבת], אלא מצוה חדשה של הטפת דם ברית. ועוד הוכיח כן מהגמ' לעיל (דף עא.) דיליף מתושב ושכיר לנולד מהול דאסור בפסח, ואי יש ספק ערלה כבושה הא פשיטא דאסור, וע"כ דאינו אלא מצות הטפה ושפיר צריך קרא לאוסרו בפסח, ולתרומה ליכא מקור לאיסורא.
- ה. ובביאור הך מצוה של הטפת דם ציון לרש"י בשבת (דף קלד.) במעשה שלא היה ניכר הדם בתינוק, ואמרו שלא למולו וכתב רש"י ב' טעמים וז"ל חדא דאי מהיל ליה לא נפק מיניה דמא, והטפת דם ברית מצוה, כדכתיב גם את בדם בריתך, ועוד דמסוכן הוא, וכו', עכ"ל. ומבואר דיש ענין של דם ברית, וציון להזוהר דמוזכר כמה פעמים דיש ג' מצות במילה, א' מילה, ב' פריעה, ג' אטופי דמא, הרי דהטפת דם ברית הוא מצוה בפני"ע. וכע"ז פי' בחי' הגר"ח על השי"ס.
- ו. אמנם בקה"י (שבת סי' נ"א) נתקשה לדחות סוגיא מפורשת בשבת, ובשיעורי ר' שמואל (אות תקמ"ג) נתקשה דבכס"מ מפורש דהרמב"ם הצריך הטפה משום ערלה כבושה, ולכן חידשו דאפילו לסוגיא דשבת דהטפת דם ברית הוא מדין ערלה כבושה, מ"מ ע"כ דאינו ערלה ממש, דאז מה יועיל להוציא קצת דם הא נשאר הערלה, וע"כ דהערלה כבושה פועל דין הטפת דם ברית [דעיי' הערלה הכבוש יש חלות דם ברית], אבל בעצם אינו ערלה, ולכן י"ל דאינו ערל ושפיר מותר בתרומה, אולם מ"מ יתכן לאוסרו בפסח משום מצות מילה כעין מילת זכריו דהמצוה מעכבו בפסח, וכ"כ באמר"מ (סי' כ"ב).

דף עב: ערל כטמא.. לא לישתמיט תנא וליתני הערל והטמא ולימא ר"ע וכו'.

ד] בדיון דסוגיין בגדר ערל כטמא.

- א. השקלא וטריא דסוגיין תמוה וחתומה, דר' יוסף אמר אמר דתנא דפוסל ערל להזאה הוא כר"ע דס"ל ערל כטמא. ותמה רבא ילא לישתמיט תנא וליתני הערל והטמא ולימא ר"ע היא, ופרש"י כוונת קושיתו דלא מצינו שיהא הערל מטמא במגע. ומוכח דבר פלא דאי טעמא דפרה הוא משום ר"ע אז ערל מטמא במגעו אע"ג דלא נטמא. והיכן רואין זה.
- ב. ובחידושי מרן ר"יז הלוי (הל' פרה) ביאר הענין היטב, דרש"י כתב להלן דהא דאונן כשר בפרה הוא משום דהוי קדשי בדק הבית וטבו"י כשר בה, וביאר כוונתו דמהא דטבו"י כשר בפרה חזינן דאין בו פסולי עבודת הקרבנות, אלא דיש דין של עשייתה ביטהרה, ולכן רק טמא גמור המטמא פסול וטבו"י כשר, וה"ה ערל רק אי הוי טמא ממש יהא פסול לפרה.